

HISTORIEVIDENSKAB

Bernard Eric Jensen og Anne Birgitte Ricard: *Livet fortalt – litteraturhistoriske og faghistoriske biografier i 1990'erne*. (Roskilde Universitetsforlag, 1999). 254 s., 228 kr.

Livet fortalt er niende bind i en skrift-række udgivet af Center for humanistisk historieformidling, der blev oprettet i 1995 og nedlagt i 1999. Målet har groft sagt været at afdække, hvordan en kollektiv, historisk bevidsthed skabes og omformes gennem den historieformidling, der rent faktisk finder sted ad en lang række, mere eller mindre populariserende kanaler. Begrebet »erindringspolitik« har været det gennemgående til beskrivelse af denne virksomhed.

Anledningen til at tage den (fag)historiske og litteraturhistoriske biografi op til analyse i denne sammenhæng er indlysende. Siden biografien blev erklæret for en død eller døende genre inden for såvel faghistorien som i litteraturforskningen ved indgangen til 1970'erne, oplevede man i begge fag omkring 1980 en veritabel genopblomstring med mange udgivelser, der i en række tilfælde også nåede ud til et relativt stort publikum. Og samtidig er biografien om noget en formidlende genre, der tvinger forskerne ud af den sikre havn i fagets metodikker og over i en form med »det sæt af forventninger, der traditionelt har været knyttet til genren« (s. 121). Selve formidlingsformen og de formodede læserforventninger hos et bredt publikum spiller således her ind i skriveprocessen på en helt anden måde end i traditionelle fagværker, hvis tænkte læser som regel er de nærmest fagkyndige doctores.

Livet fortalt består af to hovedbidrag. Anne Birgitte Ricard analyserer fire litteraturhistoriske biografier, skrevet af

Keld Zereunith, Jens Andersen, Karen Syberg og Morten Thing samt endelig Dorrit Willumsens romanbiografi *Bang* – vel nok for at afprøve, hvor langt den rent litterært anlagte biografi kan nå i forhold til den, der styres af videnskabelige mål, selv om den benytter sig af nogle af genrens mulige litterære kneb. Bernard Eric Jensen tager i sit afsnit hånd om Kristoff Glamanns *Bryggeren*, Claus Bjørns bog om C.D.F. Reventlow, Steffen Heibergs om Corfitz Ulfeldt, Jens Chr. Manniches om Anna Hude og endelig to af 1990'ernes disputatsbiografier, Birgitte Possings Natalie Zahlebiografi og Wilhelm Christmas-Møllers afsluttende fortælling om sin onkel John, den konservative kaospilot John Christmas Møller.

Der er i den valgte form en betydelig faglig traditionalisme, der vel dels modsiges formidlingscentrets pointerede tværfaglighed, dels forvirrer i forhold til udsagn i selve de to tekster. Ricard fremhæver – yderst velgørende – at man ikke kan tale om én biografisk metode, og at litteraturhistoriske biografier ud over tekstanalysen kan indeholde mange elementer, ikke mindst historiske (s. 16). Jensen refererer i sit bidrag en række forvrøvede begrundelser for at opstille et kvalitativt skel mellem litteraturhistorisk og historisk biografi (s. 124), men mener i øvrigt ikke selv, at der kan etableres noget klart genremæssigt skel mellem historiske biografier og andre biografier (s. 125). Man kan da også læse de to bidrag som et klart bevis i praksis for, at der ikke hersker et sådant genreskel. Tværtimod kan man fx mærke sig de betydelige ligheder mellem Zereuniths og Christmas-Møllers eksistensbiografiske metode med deres tendens til at lukke sig om postulatet om ét eneste livslangt individuati-

onsprojekt eller mellem Sybergs og Possings detektiviske metode, der tenderer mod at »afsløre« den biograferede som løgnagtig »skurk« og derved indirekte får fremstillet sig selv, detektiven, biografen, som historiens helt(inde). Når dette er sagt, synes jeg dog også, de to forfattere taber en vigtig diskussion på gulvet, hvilket måske hænger sammen med, at de faktisk ikke gør ret meget ud af analysen af biografiens objekt, det levede liv, og mulighederne for at erkende dette. Dertil er de alt for optaget af biografien som tekst. Men faktisk er der vel en ret god grund til at opretholde en markant skelnen mellem forfatterbiografien og undersøgelsen af den historiske personligheds liv. For lige så lidt, som vi kan være i tvivl om, hvad der er den litterære forfatters værk, som biografien muligvis kan hjælpe os med at belyse ved at analysere det i dets ofte intrikate samspil med forfatterens borgerlige eksistens og indre liv, lige så meget må det være den historiske biografs opgave overhovedet at få søgt fastlagt, hvori »værket« egentlig består. Samfundsforhold er så helt anderledes komplekse og den enkelte persons virksomhed præget heraf, at det i udgangspunktet ville være usandt, hvis den historiske personligheds »værk« spredt i skrift, tale, handlinger og taktiske manøvrer, som det er, blev forlenet med den autonomi, man netop kan tillade sig at tillægge forfatterens værk.

Som ved skriftrækkens øvrige bind er det mest følte savn dog også i forbindelse med *Livet fortalt*, at formidlingens tredje led, modtageren, ikke inddrages aktivt i analysen. Især hos Ricard nærmer vi os den almindelige, bevares kløgtige, analyserende anmeldelse af en række markante værker. Det forbliver i det store og hele en lukket trekantdiskussion mellem forfatterlivet, som det kan/burde tolkes, biografen og den vi-

dende, akademisk skolede anmelder. Den formodede læser antydes især i Ze-reunith-afsnittet, men der gøres intet forsøg på at medtænke læserens og genre's mulige indflydelse på den skrevne tekst. Og ud over at påpege, at også den moderne litterære biografi er forbeholdt de »store enere« blandt vore forfattere, er der ikke gjort meget for at analysere de valgte biografier som bidrag til den kollektive bevidsthed. Vel nok fordi de samlet set skuffer Ricard ved at være så lukkede om det private liv-værk, fremfor at »fastholde enheden mellem eksistens, digtning, personligt liv og historie« (s. 37). Det kunne jo være, fordi biografigenren som sådan eller de her valgte biografer har et andet erindringspolitisk mål end Ricard, ét, der måske netop handler om at fastholde forfatteren som den geniale ener i vores bevidsthed og løsrive ham fra historien?

Hos Bernard Eric Jensen er læseren i en helt anden grad medtænkt. Som noget ret enestående og meget velkomment i historikerverdenen har Jensen væbnet sig til sin opgave ved at inddrage en række tekstanalytiske redskaber i læsningen af de seks valgte biografier. Ved at fokusere på den intenderede læser, der kan fremanalysere af de enkelte værker, og den »narrative overenskomst« inden for et »forestillet fællesskab«, hver enkelt biograf indgår med sin læser, lykkes det faktisk Jensen at få gravet nogle vigtige spadestik dybere i såvel analysen af de enkelte biografier som i det erindringspolitiske budskab, biografien må formodes at viderebringe til sin læser. Ved at sammenligne med de mange, ofte modstridende anmeldelser, Jensen refererer, får man en klar fornemmelse af den valgte analyseforms store potentialer.

Det er dog så dygtigt gjort, at man af og til får fornemmelsen af, at Jensen ikke blot har villet grave, men helt have skovlen under den enkelte biograf. Og

det efterlader i hvert fald undertegnede med en vis tvivl. Når Jensen er villig til at analysere historiske biografier som (også) litterær tekst, burde han måske også medtænke, at teksten bevidst kan være formet som litteratur. Det vil blandt andet sige, at de alternative historier om fx Jacobsens eller Reventlows menneskelige fallitter godt kan være lagt ud som spor i teksten. Og dermed *kan* det så også være, at læseren vil være i stand til at fange »bagsiden af medaljen« (s. 140), uden at forfatteren/biografen konstant behøver at træde i karakter for at påpege den. Følgerigtigt har Jensen udset sig Manniche, der atter har den moderne roman til forbillede, som sin biografiskrivende helt. Selv om jeg personligt er meget glad for bogen om Anna Hude, tror jeg dog, det er vigtigt at pointere, at der nok her ligger en hund begravet. Manniches aktive fremhævelse af forskersubjektets rolle og diskussioner af det (skævt fordelte) kildegrundlag osv. kan måske godt for to x Jensen forenes med kravene til læseværdig litteratur; men mange historiske biografier har – sikkert med rette – følt sig anderledes hårdt bundet af nogle genrekrav, som de ikke har turdet eller ønsket at overskride.

Mens Jensen især i analysen af Posing og af Christmas-Møller gør grundigt rede for den videnskabelige genres blokerende indflydelser, synes det som om han, trods udsagnet om at lede efter et krydspres, reelt kun har fået øje på de mange formidlingsmuligheder, der ligger i brugen af litterære teknikker i den historiske biografi, og ikke på de mulige begrænsninger, der også ligger i at forlade akademikerverdenens trygge havn for at underkaste sig nogle litterære/kunstneriske normer og nogle identifikationsbehov hos læseren, der i øvrigt i begge bogens bidrag forbliver ret abstrakte.

Grethe Jensen

Palle Ove Christiansen: *Kulturhistorie som opposition. Træk af forskellige fagtraditioner.* (Samleren, 2000). 244 s., 268 kr.

»Mange mennesker har gennem årene gerne villet fastslå, hvad historien eller kulturhistorien er, men ofte får de sagt mere ved at nærme sig spørgsmålet indirekte og vise eksempler på, hvad det måske *kan være*« (s. 7). Således indleder Palle Ove Christiansen sin seneste bog, som altså vil indkredse, hvad historie og især kulturhistorie er, ved at tage forskellige kulturhistoriske traditioner i øjesyn ud fra den grundbetragtning, at det ikke er muligt præcist at sige, hvad emnet består i, endsige definere det. Det eneste, der ifølge Christiansen er karakteristisk for kulturhistorien, er, at den altid har stået i defensiven i opposition til herskende historicopfattelser – derfor titlen.

De første tre kapitler i bogen handler om »den klassiske kulturhistorie« fra Burekhardt til Febvre – den romantiske kulturhistories store skikkelser – og i Danmark fra Troels-Lund til Georg Hansen, dvs. fra 1880 til 1960. Fokus er på dens anstrengte forhold til den institutionaliserede, professionelle stats- og politiske historie. En hovedrolle i dansk sammenhæng spiller Troels-Lund og de kontroverser, han havde med faghistorikerne – især den tyske historiker Dietrich Schäfer – der bedømte ham og hans dagliglivshistorie negativt. Det var de historiske professorer enige om, også den konservative historiker Johannes Steenstrup, der ellers med rette fremhæves som den eneste professor, som arbejdede med kulturhistoriske emner. I denne fremstilling er Troels-Lund dog først og fremmest syndebukken, som de radikale ud fra politiske og egne videnskabskriterier ønskede at neutralisere ved at nægte at anerkende hans historiskrivning som videnskab. Hermed fik